

RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR

Tidning utgiven av Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt.

Motto: Vi kunna aldrig göra så mycket för en stor sak som en stor sak kan göra för oss.

VIII. ÅRG.

STOCKHOLM, 15 MAJ 1919

Nr 10.

På backens krön.

Mänskligt att döma kunna vi nu vara säkra att inom några få veckor politisk rösträtt för kvinnor på samma villkor som för män skall av svenska riksdagen ha förklarats vilande. Sedan återstår endast en formalitet för reformens definitiva genomförande. Det kännes som en lättnad, fast man vet, att det är med rösträtten som med åkerbruksredskap: det riktiga arbetet börjar först sedan man fått dem. Men det är alltid besvärligare att arbeta för ett redskap än med detsamma; resultaten rycka liksom närmare då, och det är från resultaten eller förväntningen därom som arbetsglädjen kommer.

Hädanefter slippa vi propagandan. Vi slippa predika rösträtt, och det känns skönt. Sedan man hållit på med det i 30 år och därutöver, kan man ha lov att tröttna på det. Även den tid som det organiserade rösträttsarbetet varit i gång här i Sverige, räcker till för att man skall ha hunnit ledsna på propagandan. I höst blir det 17 år sedan A. M. Holmgren började att fara på rösträttsturnéer ut över landet; och nu just i maj för 17 år sedan ävlades och tävlades man att bilda Stockholms F. K. P. R.; undertecknad, som bodde i Lund på den tiden och icke fick vara med, lystrade till som en gammal nummerhäst, då han får höra reveljen, och började skriva löjliga brev till Gertrud Adelborg om vad kvinnornas frid tillhörde, ifall de nu ville ta upp rösträttsarbetet på allvar. Det känns tomt och likasom litet skamligt att icke ha varit med personligen den gången; nere i Lund voro vi ju bara avläggare.

Men sedan under dessa 16—17 år ha vi ju lagt manken till litet var. A. M. Holmgren plöjde upp den gamla vallen, och vi andra kommo efter, hela det gamla gardet, ingen nämnd och ingen glömd. Ibland har det känts som rösträtten rent av ingav en olustförmimmelser, i synnerhet då man skulle ta vid igen efter ett nytt riksdagsnederlag, men det fick ju inte hjälpa, det var bara att ta selen på igen och dra vidare i uppforsbacken, och hur det är, så har det alltid gått; det har varit med rösträttsarbetet som med Antäos

Nu står vår lust
till sommarens leende ny.
Skall jorden få must
och gro under nattvarm sky?
Skall sådden få börja
i tecknens behagliga tid?

E. A. KARLFELDT.
(Klagesång öfver en lantman.)

i myten, vilken erhöll ny styrka, så snart han kom i beröring med jorden — när man kom ut igen till kvinnorna och såg de stilla, allvarsamma ansiktena, så återkom både kraften och tillförsikten, och man stretade iväg igen, fast backen tycktes tröstlöst lång ibland.

Och nu äro vi över krönet. Starkare krafter än vi ha plötsligt lyft oss över det sista besvärliga diket, som vi så många gånger förut förgäves sökt ta; men till detta dike ha vi i alla fall ärligen knogat själva. Nu stå vi här med stora åkern framför oss och det nya redskapet i hand — nu skall det harvas och sås, sedan, hoppas vi, även skördas.

Jag tror icke det kommer att gå fort med skörden. Vi ha erövat rösträtten, nu skall den eröva oss, den skall göra oss till verkliga samhällsmedborgare, utveckla en sida hos oss, som hos flertalet kvinnor legat obrukad och därför ofruktbar. Först när vi, mödrarna, själva fått den riktiga ansvarskänslan gentemot samhället, kunna vi nedlägga denna ansvarskänsla hos våra barn redan från början som något lika självklart som att var och en måste arbeta för att leva, och först de generationer män och kvinnor som växa upp i medvetandet att släktets och landets och världens förkovran är vår heligaste och egentligaste uppgift, och att i strävandet för denna uppgifts lösning män och kvinnor skola gå hand i hand, varandra till en medhjälpa — först de generationerna få skörda.

Då äro vi icke med längre, och de som skörda veta ej ens att vi levat och sått. Men det betyder intet, bara skörden blir god. A. W.

Kvinnorna och stats-tjänsterna.

När det en gång för några år sedan under en rösträttsdebatt i preussiska riksdagen upplystes om, att kvinnorna i Norge t. o. m. hade rätt att bli statsråd, brast församlingen i skratt, så löjlig föreföll dem denna kvinnornas likställdhet med männen. Men sedan dess ha många stormar blåst, och de tyska junkrarnas skratt ha tystnat, medan de tyska kvinnorna nu jämte männen representera sitt land i konstituanten. Säkerligen ta de också ut den fulla jämställdheten även i andra avseenden. I vårt land däremot tycker Första kammaren tydligen inte om någon snälltägsfart, när det gäller kvinnoreformer, utan den tycks ha tagit till sin kulturhistoriska uppgift att se till, att Sverige blir ett bland de sista länderna i Europa, där kvinnorna få den fulla medborgarrätten.

Frågan om kvinnans tillträde till statstjänst är annars av gammalt datum här i landet. Som bekant står det i § 28 regeringsformen att konungen till de ämbeten, vilka äro av den egenkap, att konungen fullmakter därå utfärdar, skall utnämna infödde svenske män, varför kvinnorna ansetts vara uteslutna från dessa tjänster, ehuru denna tolkning kan vara tvivelaktig, då ordet man i lagtext ofta förekommer i betydelsen man och kvinna. När regeringsformen skrevs, tänkte man nog inte på saken, eftersom kvinnorna vid den tiden inte innehade några statstjänster alls, varken fullmaktstjänster eller andra.

Redan i början av 1860-talet före representationsförändringen togs emellertid frågan om kvinnans användande i statstjänst upp vid riksdagen, och år 1863 anhöllo ständerna, att kvinna skulle anställas i sådan befattning, som kunde för henne vara passande, utan att någon annan inskränkning gjordes, än att hon till befattningen skulle visa sig äga erforderliga kunskaper och skicklighet.

K. M:t stretade emot i början, men så småningom fingo kvinnorna tillträde till post- och telegraf-tjänster samt en del andra lägre befattningar i staten tjänst. Däremot ha de ej anställts på högre platser vid förvaltningar, även om dessa ej varit tjänster med kunglig fullmakt. Sedan kvinnorna fått rätt att ta studentexamen och avlägga akademiska examina, restes helt naturligt krav på, att de också skulle få utnyttja sina kunskaper i statens tjänst. År 1905 väcktes av hrr Trygger och Zetterstrand motioner om ändring av § 28 regeringsformen av innehåll,

Eva Rodhe †.

Den 6 maj avled i Göteborg en av kvinnosakens banbrytare — Eva Rodhe. Född 1836 har hon nedlagt ett långt livs trägna och hängivna arbete i uppfostrans tjänst, varjämte kvinnosak och kvinnorösträtt i henne städse ägde en varm vän. På det första rösträttsmötet i Göteborg var hon ordförande, och den första broschyr Göteborgs F. K. P. R. utgav, var av hennes hand, och många andra äro de tillfällen, då hon trofast stött föreningen bi. Med saknad och tacksamhet skall hennes minne bevaras.

Nya segrar i Amerika.

Två nya amerikanska stater, nämligen Maine och Wisconsin, ha nu infört rösträtt för kvinnor vid presidentval. Därigenom är dylik rösträtt införd i 25 stater, mer än hälften av hela antalet stater, varför samtliga antalet kvinnor, som äga rösträtt vid presidentval, anses uppgå till 12,834,500.

Äkta makars fullmaktsröstning.

I överensstämmelse med den hemställan, som gjorts av konstitutionsutskottets vänstermajoritet, avslog Andra kammaren den 7 maj regeringens förslag om utsträckning under 1920 av den för i år gällande provisoriska bestämmelsen att äkta make vid kommunala val skall ha rätt att utöva rösträtt för den andra maken, oberoende av att fullmaktsröstning dessutom äger rum för tredje man. Beslutet fattades med 109 röster mot 65. Minoriteten röstade i enlighet med en högerreservation i utskottet för bifall till regeringsförslaget, och detta blev utan votering antaget av Första kammaren.

RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR

utkommer den 1 och 15 i var månad med undantag av juli och augusti månader.

Redaktionskommitté:

ANN MARGRET HOLMGREN,
EBBA PALMSTIERNAN,
ESTER BRISMAN,
SIGNÉ JACOBSSON.

Redaktion och Exp.: 24 Brunkebergstorg I

Redaktionstid: onsdag och lördag kl. 1-4.
Expeditonen öppen vardagar kl. 1-4.
Rikst. 8600. Allm. tel. 147 29.
Telegramadress: Röstätt, Stockholm.

Prenumeration genom posten:

Pris för 1919 Kr. 2:50.
Lösenummer 15 öre.

För utlandet sker prenumeration antingen genom posten eller genom insändande av kr. 3:25 i postanvisning till tidningens expedit.

Annonspris: 10 öre per mm. å sista sidan, 15 öre å de övriga. Vid längre tids annonsering rabatt.

RÖSTRÄTTSSBYRÅN

24 Brunkebergstorg I, Stockholm

Allm. tel. 147 29. Rikst. 86 00.

Öppen vardagar kl. 1-4.30 e. m.

L. K. P. R:s sekreterare träffas personligen kl. 1-3 e. m.

att till lärarebefattning vid statens läroanstalter, de teologiska lärareämbeterna vid universitetet likväl undantagna, till andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd och skön konst samt till läkarbefattningar måtte kunna utnåmnas och befördras även svenska kvinnor. Motionen föll denna gång på Andra kammaren, men återreperades, och ändringen infördes i regeringsformen, men med tillägget: "och med tillämpning av grunder, som av konungen och riksdagen godkännts." Grundlagsändringen blev lag år 1909. Innan den kunde tillämpas, skulle emellertid "grunderna" utarbetas. De olika regeringarna använde sedan det i Sverige vanliga sättet att förhålla en reform: ärendet remitterades till myndigheter och kommittéer med det storartade resultatet, att man först 9 år efter sedan grundlagsändringen var genomförd, var färdig med förslag till en del "grunder". Förre året bestämdes nämligen under vilka villkor kvinnorna skulle få rätt att söka och inneha lektors- och adjunktstjänster, medan grunderna för övriga tjänster ännu stå i vida fältet.

Det må förlätas kvinnorna, om de tycka att reformen går långsamt fram. Fredrika-Bremer-Förbundet och Akademiskt bildade kvinnors förening inlämnade därför i höstas en skrivelse till K. M:t, däri de begärde att regeringen ville vidtaga åtgärder för att undanröjda hindren för kvinnors tillträde till statstjänster — såväl de med kunglig fullmakt som de andra. Någon proposition i denna fråga har dock icke blivit färdig till årets riksdag, men i stället väckte hr Moberger i Andra kammaren en motion, däri han begär att riksdagen måtte besluta att hos K. M:t anhålla, att K. M:t måtte låta utarbete och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av regeringsformen, att de hinder denna grundlag uppställer för kvinnor att bekläda statstjänster måtte undanröjas; samt att därvid särskilt måtte iakttagas, att intet grundlagsenligt hinder längre måtte kvarstå för svensk kvinna, som bekänner sig till rena evangeliska läran, att bekläda prästämbete inom svenska kyrkan eller teologisk lärareämbete vid universitetet.

Motionären påpekar att kvinnan med röstsedelns tillhjälp förr eller senare kommer att tillkämpa sig ifrågavarande rätt, och han finner då, att det är mannen värdigare att erkänna kvinnans rätt till likställighet med avseende på ämbeten, då det ej kan vara för samhället hälsosamt att härom upptages en kamp mellan könen.

Alldeles särskilt intresserad är hr Moberger av kvinnornas tillträde till prästerliga tjänster, och uppehåller sig i sin motivering vid denna fråga, emedan han förutsätter att den skall stöta på motstånd både från präster och församlingar. Han tror emellertid att den allmänna opinionen i detta fall ganska lätt kan slå om, i fall man blott iakttaga någon försiktighet i början och icke påtvingar en församling en kvinnlig präst emot dess vilja. Själva anser han att kvinnorna ha goda kvalifikationer för prästämbetet, på grund av att det religiösa anlag som syns vara mera utvecklade hos kvinnorna än hos männen. Även den rådande prästbristen synes honom vara ett skäl till förmån för motionen.

Konstitutionsutskottet har givit motionen en synnerligen välvillig behandling, men anser att det icke behöves någon särskild hemställan om kvin-

nors rätt att bekläda prästämbete, emedan detta ligger inneslutet i det allmänna yrkandet, varför utskottet endast tillstyrker den förra delen av klämman.

Utskottet påpekar, att det med sin hemställan avsett att grundlagshindret för kvinnors tillträde till statstjänster häves, emedan kvinnan i princip bör jämnställas med mannen med avseende på rätt att inneha statstjänst, men därmed vore icke sagt, att det icke kunde givas tjänster, som borde förbehållas mannen, emedan kvinnan därtill ej vore lämplig, såsom t. ex. militärtjänster, befattningar vid lotsstaten, vid bergstaten o. s. v. Utskottet anser emellertid, att detta bör bli föremål för särskild lagstiftning av regering och riksdag, som ej är av grundlags natur.

Reservation mot utskottets hemställan gjordes bland annat av högerens representanter, som ansågo, att grundlagshindret mot kvinnans tillträde till statstjänst ej borde borttjas förrän man blivit enig om vilka tjänster, som borde öppnas för kvinnorna.

Vid debatten i Första kammaren påpekades häremot, att det endast gällde en skrivelse till K. M:t, och att, när ändringen skulle beslutas, så torde regeringen också komma med förslag om dessa bestämmelser. Justitieministern förklarade, att det varit hans avsikt att framlägga en proposition med fallständig utredning av frågan redan till denna riksdag, men att han blivit hindrad av sjukdom, varför han ansåg, att reservanterna för att ge K. M:t önskat stöd i principfrågan efter denna förklaring borde kunna gå med på skrivelsen. Men höger höll i sig. Hr Clason hade tydligen en viss känsla av det hopplösa i motståndet, men han måste ändå vittna om sin övertygelse, "att kvinnan i vissa fall icke har samma prestationsförmåga som mannen, varför det vore oriktigt både mot staten och henne att lämna henne tillträde till dessa högre administrativa ämbeten". Han ville inte att man på detta sätt "lockar in till tävlan på dessa banor stora skaror, som aldrig hinna fram och detta utan att gagna vare sig dem själva eller staten". Hr Trygger, som ännu för ett år sedan slog ett slag för kvinnornas rätt till lektorstjänster, hade i år intet yttrande i denna fråga. Första kammaren avtog skrivelseförslaget med 64

röster mot 46. Lyckligtvis kan detta motstånd in i det sista inte förhålla reformen. Utredningen är redan börjad, och när frågan nästa gång kommer förre, är det kanske en annan Första kammare, som har att besluta över den.

Socialstyrelsen har i dagarna också avgivit ett utlåtande i samma fråga, vilket kan vara värt ett beaktande. Styrelsen är visserligen av den mening, att staten bör principiellt erkänna kvinnans likställighet, beträffande tillträde till civila befattningar i statens tjänst, men anser dock, att hon är mindre lämplig till en del befattningar. "Därvid bör uppmärksammas", säger socialstyrelsen, "att delade meningar yppats, huruvida kvinnor äro lika lämpliga som män för vissa ledande befattningar". Detta är otvivelaktigt sant. Meningarna ha varit orimligt "delade", när männen skola ge omdömen om kvinnans anlag. Ibland saknar hon anlag för praktiska värv, ibland för teoretiska, ibland saknar hon organisationsförmåga, och nästan alltid är hon oduglig till chefsbefattningar. I regel är det nämligen så, att när man frågar en viss yrkesgrupp bland männen, om yrket passar för kvinnorna, så ha männen vanligen alla möjliga besynnerliga skäl för att kvinnorna äro speciellt olämpliga just för ifrågavarande befattningar — åtminstone de bäst avlönade.

Lyckligtvis har det visat sig, t. ex. i fråga om lärareämbeten, att riksdagen alls icke frågar efter dylika konkurrenssynpunkter. Den sortens utredning torde därför vara ganska onödig; den endast komprometterar dem, som låta sina fördomar tala.

Konstitutionsutskottet säger också:

"Påståendet att ett anställande av kvinnan även i högre statstjänst icke skulle vara staten såsom arbetsgivare till fördel, då hon icke kan prestera lika gott arbete som mannen och tidigare måste pensioneras, är obestyrkt. Kvinnan har nämligen ännu icke haft tillfälle att under lika omständigheter tävla med mannen i högre statstjänst. Först erfarenheten kan giva visshet om hennes duglighet eller oduglighet."

Detta yttrande vilja vi till alla delar underskriva.

Gulli Petri.

Katolskt och protestantiskt i medeltid och nutid.

Så lyder titeln på dr Lydia Wahlströms sista bok, som kommit ut, innan ännu intresset för hennes roman, Daniel Malmbrink, hunnit svalna.

Dr Wahlström har i denna sista bok samlat en del uppsatser, vilka förut stått att läsa i olika tidskrifter, såsom Nordiskt Tidskrift, Ord och Bild samt Kristendomen och vår tid. Hon påpekar i företalet, att vi i dessa lätt skola känna igen den teoretiska bakgrund, mot vilken "Daniel Malmbrink" blivit teknad, något som ju själva rubriken anger.

Boken är aktuell i dubbel mening: dels emedan den, som nämnt, står i närmaste förbindelse med författarinns föregående bok, som väckt berättigt uppmärksamhet; dels emedan vi just nu mer än någonsin sedan reformationens dagar ha våra tankar riktade på motsatserna mellan de katolska och protestantiska kyrkorna. Jag vet heller ingen svensk historiker, som bättre än dr W. lyckats framställa och klargöra det för varje kyrkosamfund djupa karaktéristiska.

Vad man blir särskilt tacksam för, är det *objektiva* i dr W:s framställning. Det är här icke fråga om en svartmålning å ena sidan och å den andra en bild med ljusa färger och harmoniska linjer. Nej, när man träder

in i den katolska kyrkan, sådan dr W. skildrar den, mötes man av all den skönhet, all den mystik och all den ro, som skänkt hugnad åt så många trötta själar, och man känner hur den haft och har sin uppgift än i dag. Men man får också ett starkt intryck av allt det stillastående, av all den vidskepelse och all den andliga bundenhet, som kännetecknar katolicismen även i modern tid.

Den protestantiska kyrkan, här företrädd av lutherdomen, möter oss i många fall som den katolska kyrkans motsats. Människan är här mera ensam, hon har ej de yttre stöd, som för katoliken betyda så mycket, men i gengäld har hon större frihet, mera utrymme för sin personlighet, kan vara sig själv på ett helt annat sätt, endast bunden av sitt samvetes vittnesbörd.

Om den andra och tredje uppsatsen skulle kunna sägas, att de äro av speciellt kvinnosaksintresse. I den första möta vi "Birgitta i nyare belysning". Det är underligt med denna kvinna: hos henne finns det ständigt något nytt att avlyssna, vilket gör, att man alltid studerar henne med samma friska intresse. Det är en typ, vars storslagna karaktärsdrag man ofta skulle vilja finna i livet, en kvinnotyp för den nya tid, som stundar; jag skulle vilja säga — en *röstättstyp!*

För den som har humor, är kapitlet om "Medeltiden, reformationen och kvinnorna" synnerligen roande. Förf.,

som delvis stöder sin framställning av medeltidens kvinnouppfattning på ett arbete av professor Hjalmar Crohns i Helsingfors, berättar på sitt medryckande sätt den ena drastiska historien efter den andra om kvinnan — d. v. s. den som lever med ute i världen — som inkarnationen av allt ont. Jag kan inte neka mig nöjet att här återge ett par av dessa dråpliga exempel på kvinnoföraktet under medeltiden.

Den unge munken är ute på vandring tillsammans med sin far, eremiten. Då möta de för första gången några kvinnor. Förvånad frågar den unge, oerfarne mannen vilka dessa äro, och fadern låter honom veta, att det är *gäss*. Hemkommen sätter sig den unge munken till bords för att inta sin enkla kost men brister plötsligt i gråt, emedan han så mycket längtar efter att få stilla sin hunger med — en *gås*, "bara en enda".

Ur medeltidens mest populära roman, Barlam och Josafat, hämtar dr W. skildringen av den unge prinsen, som i analogi med Buddhas ungdomshistoria — efter år av isolering äntligen skulle få se och lära något. "Man visade honom höviska kvinnor och fagra, dyrliga klädda, faderns skatter, hästar och vagnar, och nämnde alla ting vid namn, men om kvinnorna sade man: 'De äro djävlar, som svika och dära männen.' Resultatet blev emellertid, att när konungen frågade sin son vad han mest tyckte om av det

han sett, gossen utan tvekan svarade: 'Fader, intet utom djävlar, som svika männen — mer åstundar jag dem än allt det andra jag haver sett.'"

Reformationen medförde en helt och hållet ny värdesättning av kvinnan. Även om hon i *yttre* hänseende under långliga tider framåt kom att bindas av allehanda fördomar, så erkänna dock reformatorerna på visst sätt kvinnans likställighet med mannen i *andligt* avseende. Hon blir för mannen "ena hjälp", enligt Luther, och det är dock något annat än att representera det onda i världen. Dr W. menar, att vi böra vara reformatorerna tack-samma, för att de förde "kvinnosaken" uppåt ett trappsteg. Att mycket skulle återstå att göra, bör ej förundra oss.

De två sista uppsatserna, "Bismarck som religiös personlighet" och neologien över Samuel Fries, äro av stort psykologiskt intresse.

Ett tack för de vackra minnesorden över den bortgångne kyrkoherden i Oskar, en kyrkans man med öppen blick och varm förståelse för den nya tidens krav, även när det gällde kvinnornas rättvisa sak! För visso skulle den mannen ha fröjdats sig, om han fått uppleva den seger, som vi nu hoppas så mycket av!

Maria Almén.

Lydia Wahlström: Katolskt och protestantiskt i medeltid och nutid. J. A. Lindblads förlag, Uppsala. 159 sid. Pris kr. 3.75.

OTTILIA MARIN †.

Är det icke som om dödsängeln i år skulle måtta åt att med sitt hugg träffa just dem vi bäst behöva att få behålla bland oss! Otilia Marin baddades visserligen 70-årig i sin grav, och den livsgärning hon hade bakom sig utgjorde förvisso ett gott, fullt och rågat mått, men hur svår kännes dock icke denna förlust, hur stort blir ej tomrummet efter en så ren och varm vilja, ett så ungt sinne!

Otilia Marins liv var den självförsörjande kvinnans strävsamma liv. Hon var ung på den tiden, då det ännu ansågs som något högst opassande, att kvinnor fingo yrkesutbildning och inriktade sig på att stå på egna ekonomiska fötter. Hon kunde också berätta roliga exempel på det uppsående och de farhågor det väckte, då hon 16-årig ingick som elev i telegrafverket och 23-årig fick anställning som telegrafist. Fadern stod dock på hennes sida och tog olycksprofetierna kallt. Efter några års tjänstgöring som telegrafist i Borgholm, Kungälv och Lysekil kom fröken Marin år 1874 till Filipstad som föreståndare för därvarande telegrafstation. År 1897 tillsattes manlig telegrafkommissarie och fröken Marin fick då återgå till telegrafist och kvarstod som sådan till 1908 års utgång, då hon avgick med pension. Men hon sade därmed ej farväl åt telegrafverket, hon hade ofta — ej minst under krigsårens starkt ökade arbete för telegrafien — extra tjänstgöring och var alltid glad åt få återtaga sin förtrogna sysselsättning.

Men Otilia Marin var icke den, som någonsin kunde slå sig ned i dåsig ro efter fullgjort dagsverke. Trots sin smak för böcker och studier, sin levande bildningshög och sin aldrig släppta läsning föll hon ej heller för den ädlare frestelsen att egoistiskt gräva ned sig i böcker och självbildning. Hon hade en starkt social lagning och ett det livligaste sinne för människor, och hon blev också så småningom i det samhälle hon i 45 år tillhörde ett verkligt litet kulturarcentrum. Inom föreläsningssammanhängen var hon länge en drivande kraft, hon hade varit v. ordf. i Fruntimmersföreningen, ombud för Fredrika-Bremer-Förbundet och Fatigvårdsvårdsförbundet. Men det blev naturligtvis rösträttsrörelsen, som kom att taga lejonparten av Otilia Marins sociala hjärta och arbetskraft. Filipstads F. K. P. R., en av de tidigaste, bildades på hennes initiativ år 1905. Genom alla de bistra åren var hon dess ordförande och dess c. m. Under hennes på en gång fasta och kloka ledning, tack vare hennes gåva till samla och ena goda krafter, blev Filipstads F. K. P. R. en av länets mest livaktiga och välskötta föreningar. I Värmlands år 1908 bildade Länsförbundet har Otilia Marin alltifrån början tillhört Arbetsutskottet som sekreterare. Hon invaldes av de frisinnade i Filipstads stadsfullmäktige år 1912, men ville vid genombrottet nu i vår ej låta uppstålla sig på nytt.

Och nu har hon alltså gått bort, i det sista varm för andras väl och all strävan framåt! — Det är på sätt och vis en gammal tid, som med Otilia Marin går i graven, en tid då människorna hade lugn och ro att fördjupa sig själva, att mogna till originella och rika personligheter. Otilia Marins minne är minnet av lugn godhet, stillsam förfining och en personlig anspråkslöshet och försynthet, som gjorde ett nästan rörande intryck. Älskat och vördat hennes namn!

G. H.

Skola kvinnorna bilda ett nytt parti?

En fråga av Ellen Key.

I sista numret av denna tidning omnämnde A. M. Holmgren en skrift av rektor R. Steffen. Detta kom mig att minnas mitt för tre månader sedan givna löfte att sända R. f. K. en uppsats just i det ämne, som rektor Steffen behandlat, nämligen kvinnornas ansvar inom det politiska livet, i vilket de snart skola inträda.

Som jag varken läst rektor Steffens skrift eller känner honom personligt, vet jag ej mera om hans politiska åskådning än vad referatet i denna tidning meddelade. Men vilka hans försatser än må vara, så överensstämmer den av Eder redaktion omedelbart anförda "klämman" nästan ordagrant med den av rösträttskvinnorna ofta ogillade ståndpunkt jag förfäktat under de senare åren. Och särskilt under detta sista halvår, då den svenska kvinnans rösträtt äntligen synes bli verklighet. Vid varje samtal med eller tal till kvinnorna under senare tider har jag — ej sällan till deras leda — spelat på den enda strängen:

"Bildet ett oberoende parti!"

Icke ett kvinnoparti utan ett parti, som i sig skall innesluta de kvinnor och män, som i främsta rummet vilja vara människor, fritt tänkande, personligt väljande, självständigt röstande människor, icke bundna av valmännens partiprogram. Människor, som även politiskt handla enligt sin egen välbefinnade övertygelse. Människor, som stå över den partibefallda lydningen för en sak, människor, som endast och allenast känna lydningen för sitt samvete.

De oberoendes parti bleve till en början litet. Ty med förfäran ser man redan nu — vid de kommunala valen — hur gladeligt kvinnorna trava efter partipiskaorna in i de tre stora fällorna eller i de små. Och det är med, i bästa fall, förvåning, i de flesta fall med misstro, som kvinnorna lyssna, när man talar till dem om möjligheten att de kunde bli en stor, förlösande makt ur det politiska livets sumpmarker, en stark frisk, renande ström, ett "den nya födelens bad" för det politiska livet. De äro ännu så innerligen nöjda att stå som nollor efter de manliga siffrorna. De äro så vissa att det politiska livet kräver den starka partitukten. De äro redan blindvordna, när det gäller granskning av det politiska spelet. Och de komma därför att lämna detta spel orubbat. De bli skock. Naturligtvis skulle åtskilliga av dessa riksdagskvinnor med utmärkta motioner, sakkunniga inlägg, praktiska tal. Men detta betyder numera föga eller intet. För femtio år sedan var det annorlunda. Då voro partibanden ännu så lösa, den personliga övertygelsen så pass aktad att den ägde inflytande i kamrarna. Men nu bleve även den, som talade med en ängels tunga, som visste all hemlighet och hade allt förstånd dock endast en ljudande malm och en klingande bjällra, i fall hans tankegång icke sammanföll med partiprogrammet eller den av partimötet utstakade röstplikten.

Det är olidligt att minnas vad vi gamla drömde om att kvinnorna skulle mäkta med sin rösträtt och vad hon nu kommer att sjunka till. Jag kan le — eller gråta — över min egen lögghet då jag — den första kvinnan på ett manligt rösträttsmöte — talade för kvinnans rösträtt. Den tanken var i början av 1890-talet ny. Enligt en norsk kvinnosakskvinnas ord kändes

den i luften som "lyrik og musik". Man var då långt ifrån löftets land, som skimrade i dallrande soldis vid en avlägsen synrand, och man skrudade det i allsköns härlighet.

Nu ha de gamla idealistiska stridskvinnornas led glesnat. De stora skarnorna, för vilka dessa kämpat, gå nu utan egna mödor in i löftets land. De känna sig icke andaktsfulla. De genombivas icke av ansvarets allvar. De äga endast jordens drift att följa sina ledare. Och — ledare förbli ännulänge männen! Detta är lika självklart som att det var de högre stånden, vilka under 1700-talet ledde politiken, då fiertalet bönder ännu endast kunde teckna sina bomärken och gärna skaffade sig biförtjänster som — vedkarlar i Stockholmshushållen. Det fordras en lång utvecklingsgång innan kvinnornas flertal, — d. v. s. de kroppsarbetande kvinnorna på landet och i städerna — komma att uppnå så mycken insikt i och därmed intresse för det samhälls- och politiska livet som de dem motsvarande männen. I en tidigare artikel har jag här redan påpekat nödvändigheten av *upplysningsarbete* framför allt bland landsbygdens kvinnor. Och ett arbete icke i form av forra föredrag utan enligt mönster av den "riksdagslek", som med utmärkta följder bedrivits i *Göteborgs samskola* och vid åtskilliga folkhögskolor.

Men denna, förståndssidan av det upplysningsarbete, som nu ägges målkvinnorna för rösträtten, är endast utanverket. *Det väsentliga arbetet måste ske inom själarna*. Det måste följa nådens ordning: att kalla, upplysa, helga och behålla kvinnorna i den tro, som partilivet utrotat, men som vi nu — efter dessa fem sista åren — borde kunna se att människolivet icke minst den del av detta, som vi kalla politiken, framför allt behöver.

Jag menar tron på den helige ande. Först när denna tro blir en makt både i det enskilda livet och i det offentliga, kommer den återställelse av mänskligheten, om vilken nu rena själar drömma. De kvinnor, i vilka denna tro redan brinner, de hava plikten att *bildet ett nytt politiskt parti*: de oberoendes. Detta blir nog i början mycket litet. Men detta skrämmer icke. Med hur många medlemmar var det, socialismen inträdde i vår riksdag? Jag vill minnas en!

De oberoendes parti får icke betyda de åt alla håll vinglandes. Det får icke innesluta överlöpare, medlöpare, mellanlöpare. Det måste äga en *klart bestämd riktning* i de stora frågor, som nu äro de förenande och de skiljande mellan de andra stora partierna. Men fränsett denna *huvudriktning* måste partiets medlemmar ha rätt att utöva en *individuell valfrihet*, en rätt att *följa sitt samvetes bud*, som nu äro utslutna ur partilivet. Bland de "oberoende" skola finnas sådana som i en fråga rösta med socialdemokraterna, i en tredje med högern utan att de därför bli "avfallingar" mot sitt eget program, vars *första punkt är*: att ingen får tvinga sitt eget samvete.

Genom denna punkt bli de icke hindrade att följa vissa stora riktlinjer. Dessa måste vara klart bestämda, och de måste vara *godkända av deras samvete*, som inträda i partiet. Men sedan denna *huvudriktning* är bestämd, får *samvetet sitt fria val både i fråga om de medel*, man väljer för att uppnå ett visst mål, som blivit uppställt bland dessa grundväsentliga, och i frå-

ga om de mål, som icke höra till de grundväsentliga. De, som skulle invända att detta "fribyteri" skulle göra all partisamverkan omöjlig, må hänvisas till det *första lantmannapartiet*. Detta följde några stora huvudlinjer, men dess medlemmar röstade efter var sin mening i många andra frågor, och långt ifrån att partiet sålunda "splittrades" såsom motståndarna oavlatligt spådde, så hade partiet sin bästa tid just under första valperioderna, då inga vallöften bundo friheten före och inga partibefallningar bundo den under riksdagstiden. Enigheten var bestämd av några stora riktlinjer, frihet fanns att i en mängd andra frågor vika åt höger eller vänster. Jag följde "taktiken" på närmaste håll och kan som exempel strax nämna sådana frågor, som rödde kvinnans rättigheter, kyrkan, kommunala rösträtten, straffväsendet — särskilt dödsstraffet — religionsfriheten. I dessa fall funnos ofta skilda meningar inom partiet. Men ingen "partitrohet" tvang då någon att rösta mot samvetet i dessa eller liknande frågor.

Om vi överföra detta frihetsbegrepp till nutida stridsfrågor, så måste vi taga för avgjort att de oberoende såsom huvudlinje uppdraga t. ex. främjandet av *folkkyrkerheten*. Men som *medel* till detta mål skall den ena partimedlemmen kunna uppställa totalförbud, den andra restriktioner. Sådana restriktioner — enligt mönster av den kinesiska lagstiftningen mot opium, d. v. s. bestämda efter åldersklasser — ha länge förefallit mig som den bästa lösningen. Och de senare årens förenheter torde ha minskat tron på kraften av ett totalförbud. Inom de oberoendes parti stode det fritt för en var att välja det *medel*, man anser bäst främja folkkyrkerheten. Men ingen kunde tillhöra partiet utan att verka för detta mål.

Inom de oberoendes parti stode det t. ex. fritt för en var att välja det medel, som man anser föra fram till *fredstillståndet* i världen. Den ena kan kämpa för ren avvapning, den andra för en gradvis; den ena rösta mot alla försvarsåtgärder, den andra verka för att sådana åtgärder kunna företagas om yttre eller inre våld hotar folkets tillvaro. Men ingen kan tillhöra partiet, som icke uppställer fredstillståndet utom och inom folken såsom mål. Inom de oberoendes parti kan t. ex. den ena vilja avskaffa statskyrkan, den andra endast vilja reformera den. Men alla måste som sitt *mål* uppställa den *fullkomliga religionsfrihet*, som den nuvarande statskyrkan ännu icke velat godkänna.

På detta sätt kunde många frågor framdragas för att visa i vilken *grad enhet i fråga om målen* kunde förenas med *frihet i valet av medel*. Detta gäller icke allenast de frågor, som redan nu äro brännande inom de bestående partierna utan även de frågor, som nu komma att bli brytningspunkterna inom politiken: alla de, som stå i samband med *samhällsrättfärdigheten*. Jag väljer med avsikt detta ord. Ty sedan en genomförd socialism blivit det mäktigaste partiets mål, kunna vi icke vara förvissade att socialism blir det stora, *alla omfattande*, som vi mena med *samhällsrättfärdighet*.

Vi kunna icke vänta att kvinnorna förbli oberörda av maktruset, då deras parti segrar. De komma icke att motsvara rektor Steffens vackra hopp, att de skola representera "den sociala och politiska försoningsläran". Liksom *klasskampen* drivit lidande män och kvinnor fram under samma röda banner, kommer *klass-segern* att finna dem festande under samma fanor.

Men vi andra kvinnor som män kunna arbeta för framtidens försoning genom att tjäna den enda makt, som slutligen kan försona de nu stridande klasserna i och genom att av dem *danna en ny mänsklighet*. Bakom alla stri-

Söders "English School"
Engelska lektioner och översättningar.
Erstagatan 26. Allm. Tel. Söder 36035.
Annie I. Scott.

A.-B. JOHN V. LÖFGREN & C:o

Kungl. Hofleverantör

Rikst. 429 Fredsgatan 3, Stockholm. A. T. 5048

Sveriges äldsta, största o. bäst
renommerade specialaffär i

Siden- & Ylle-Klädningsstyger

Prover t. landsorten sändas gratis o. franco.

der, alla missgrepp, alla ensidiga problemställningar, alla falska lösningar, som måste göras om, arbetar *skaparanden*. De klarseende och på samma gång djupblickande förnimma honom som den heliga ande, om vilken profeten siar såsom *det tredje rikets herre*. Allt, således även kvinnornas rösträtt, måste ses ur evighetens synpunkt, om man på den skall få den rätta blicken. Skola kvinnorna vid sitt inträde i politiken fylla denna med de eviga värdena — sanning och rättfärdighet, godhet och skönhet — eller skola de själva under det politiska arbetet sjunka ned till ringare värden än de voro, då de stodo utanför denna politik? Skola de i sin mån tjäna det även bland männen allt mer medvetna målet att *omskapa politiken* genom att giva den ädlare tongångar, en finare samklang med samvetets stämma? Visst är att kvinnorna *icke* tjäna den heliga ande genom att störta in i de nuvarande partierna och där av partidisciplinen tvingas att tjäna den *oheliga* anda, som råder inom partipolitiken, sådan den nu bedrivs. De måste beslutsamt *bryta med denna anda*. Och detta kan endast ske genom att börja som en mycket liten minoritet. Men genom makten av den heliga anda, som alltid och allestädes är den *verkliga drivande kraften i en uppåtstigande utveckling*, skola de öka sitt inflytande tills detta blir pånyttfödande för *hela* det politiska livet.

Detta önskemål betyder icke att kvinnornas nya politiska inflytande hänvisas till blånande fjärrsyner. Men det betyder, att de skola tjäna såväl sina *säreigna* mål som de, vilka uppställas för det nya släktet på ett *högre och ädlare sätt* än genom den blinda och lydiga partipolitiken. Socialismens önskemål i fråga om kortare arbets-tid, minimilöner, förbud för nattarbete och för arbete av *barn under 15 år*, yrkesutbildning i åldern 15—18 år, lagstadgad *vila* för barnsängskvinnor och *halvtidsarbete* för gifta kvinnor m. m. borde kvinnorna i allmänhet kunna omfatta. Men inom *de oberoendes* parti skall man icke söka vinna dessa mål genom det nu vanliga köpsläendet mellan partiernas andra sinsemellan skilda syften. De oberoende torde hellre vänta att nå sina mål än de vilja nå dem genom att främja andra mål, till vilka deras samveten säga nej. Om kvinnorna insåge den stora etiskt politiska makt, som de vid detta århundrades mitt kunna hava uppnått, i fall de samla sig omkring *samvetsfrihetens* och *personlighetens* rätt att bestämma även det politiska livet, då skulle de icke störta in i de nuvarande partiernas färkätter! Icke ens i det s. k. humanistiska partiet. Ty det är icke nog med att ett parti har ett utmärkt program för att det skall äga verklig livsduglighet. Denna står ofta i omvänt förhållande till utförligheten. Lantmannapartiets första program var så kort, att det knappt skulle täckt en bondes handflata. De "oberoendes" partiprogram borde icke bli större än att det täcker en kvinnohand. Men alla de, som enas om detsamma, böra räkna varandra händerna under *ett enda obrottsligt löfte*: det, att över allt annat *vörda varandras och den egna samvetsfriheten*. Här är den archimediska punkten, från vilken det nuvarande partilivet skall kunna lyftas ur sina gnisslande gängor. Endast de kvinnor, som mottaga sin nya politiska makt med detta löfdes eld brinnande i sin själ, de komma att genom denna sin nya makt bidra till att skapa den framtid, om vilken de få redan drömma, den framtid, som en gång även hos *de många* skall låta ett *nytt människoväsen blomma*.

Sprid

Rösträtt för Kvinnor!

Till rösträttsvänner ut över landet.

An en gång vågar jag ta Rösträtt för Kvinnors utrymme i anspråk för en hälsning, avsedd att nå alla de rösträttsvänner ut över landet, som nu återigen visar mig minnesgod hägkomst. För alla de vänskapsbevis av mångahanda slag, för alla de vänliga ord och tankar, som från rösträttsföreningar, föreningsstyrelser och enskilda föreningsmedlemmar på min femtioårsdag strömmat mig till mötes, ber jag att genom rösträttstidningen till alla och en var få frambära mitt hjärtliga och djupt kända tack.

Allas Eder tacksamma

Signe Bergman.

Genom ett förbiseende, som redaktionen på det högsta beklagar, blev ovanstående tack utelämnat i förra numret av R. f. K.

Arbetet ute i landet.

Avesta-Krylbo F. K. P. R. firade tioårsfest söndagen den 16 mars. Festen öppnades av ordföranden, som hälsade de talrikt församlade medlemmarna välkomna samt föredrog årsberättelsen. Ur den intressanta berättelsen framgick, att föreningen bildades i Avesta av fru Augusta Tønning, att året därpå bildades filialen Krylbo efter föredrag av fru Frigga Carlberg, att sedermera filialen rätt snart gick upp i moderföreningen. Medlemsantalet var vid 1918 års slut 101, därav två manliga.

Huvudpunkten på programmet upptog föredrag över ämnet: "Kvinnornas ansvar och plikter inför nya rättigheter" av fru Gulli Hertzman-Ericson. Föredraget, som var ett bland de finaste man gärna kan tänka sig, ähörde med spännt intresse. En välförtjänt, innerlig och ihållande applåd belönade talarinnan. Därefter uppfördes Gulli Petrinis spex: "Rösträtt och skinksmörgås", vilket gjorde krylboborna fullständigt betagna. Mycket vore att säga om spexet men det är ju för denna tidnings läsare känt. Vi vilja bara tacka författarinnan för vad hon gav oss den aftonen av gott humör, kvickhet m. m., något som man minsann inte möter alla dagar. Spelet var gott på alla händer. Den vällyckade festen avslöts med tesupé och samkväm, då extra nummer av flera olika slag bjöds.

Kosta F. K. P. R. hade den 16 mars anordnat möte. Efter hälsningstal av ordföranden diskuterades ivrigt vad som bör göras för att få så många kvinnor som möjligt att rösta vid de stundande landtingsmannavalen den 25 mars. En kommitté av tio föreningsmedlemmar tillsattes, som fick i uppdrag att samla fullmakter av intresserade. I samband med mötet var ett festligt samkväm anordnat med uppläsning av poem ur Oskar Stjernes dikter samt ur Rösträtt för Kvinnor. Till sist höll ordf. ett kort tal om de olika partiernas program. Det hela fick en synnerlig angenäm och högtidlig prägel, beroende på att mötet anordnats i sekreteraren fru Svea Johanssons hem.

Norrahammars F. K. P. R. hade den 20 mars sitt årsmöte. Års- och revisionsberättelserna upplästes och godkändes samt beviljades styrelsen full och tacksam ansvarsfrihet. Den avgående styrelsen återvaldes och består av fru Alma Andersson ordf., fru Jenny Kvist vice ordf., fru Anna Swahn sekr., fröken Albertina Carlsson vice sekr., och fru Augusta Markusson kassör, suppleanter fru Augusta Engdahl och fru Emilia Westerlund, revisorer fröken Klara Hultqvist och fröken Rut Lönnblad samt fröken Helny Hultqvist som revisorssuppleant. Till pressombud valdes ordföranden. Därefter behandlades cirkulär från V. U. samt centralstyrelsemötet och länsförbundets möte i Jönköping.

Skara F. K. P. R:s årsmöte hölls den 10 febr. Sedan ordföranden redogjort för den kvinnliga rösträtts ställning i världen för närvarande och för den förändring, som i vårt land inträtt i kvinnans ställning genom urtima riksdagens beslut den 17 dec. 1918, påpekade hon det ansvar, som genom de nya rättigheterna åligger kvinnorna, och

hur viktigt det därför är, att de sätta sig in uti de kommunala och politiska frågor, som nu stå på dagordningen. Hon föreslog därför, att alla stadens kvinnoföreningar skulle ena sig om anordnandet av upplysningskurser i dessa ämnen, vilket förslag av de närvarande antogs. Sedan årsberättelsen uppläst, valdes styrelse för nästa år, varvid den förutvarande styrelsen omvaldes och utgöres av fröken C. Wallmark, ordförande, lektor J. Velandar, vice ordförande, fru I. Lindstén, sekreterare, fru H. Torgny, vice sekreterare, fru L. Appelgen, kassaförvaltare samt fruarna I. Larson, S. Holmqvist och E. Lundqvister.

Söderköpings F. K. P. R. med anslutning av utomstående kvinnor ur alla partier hade till 2 mars utfärdad inbjudning till ett upplysnings- och valmöte å Arbetareföreningen därstädes, vilken hörsammades av en ganska mångtalig publik. Efter ett inledande föredrag av fru Malla Grönlund samt en kort framställning av de nya kommunallagarna m. m. diskuterades det blivande stadsfullmäktigevalet, varefter tvänne kvinnliga kandidater uppsattes. — Den 19 mars hade föreningen ett samkväm hos sin ordförande, vilket artade sig till en fest med anledning av kvinnornas utvidgade kommunala rättigheter. Som underhållning förekom uppläsning av Gulli Petrinis spex.

— Den 29 april höll föreningen årsmöte och samkväm å Hushällsskolan. Årsberättelsen upplästes och ansvarsfrihet beviljades styrelsen. Efter tedrickning förekom uppläsning m. m.

Växjö F. K. P. R. hade sitt andra sammanträde för året den 7 april. Därvid meddelade ordf., att de avslutade upplysningskurserna lämnat en behållning av 159 kr. att lika fördelas till Vita Bandet, Moderata kvinnoförbundet och F. K. P. R., vilka gemensamt anordnat kurserna. Dessa ha hållits å stadshusalen, inför fullsatt hus var afton, varav framgår att intresset varit mycket stort. Av behållningen anslogs 15 kr. som bidrag till internationella kvinnokongressen i Zürich den 12 maj samt 35 kr. till Krigsbarnskommittén i Växjö. Fröken S. Åkerstein inledde därefter frågan om "Böra kvinnorna ha eget tidningsorgan", varpå följde en synnerligen livlig diskussion. Av densamma framgick, att medlemmarna ansågo, att kvinnorna allt fort böra ha sitt eget tidningsorgan med i huvudsak samma karaktär som Rösträtt för Kvinnor, fast det bör utgivas under nytt namn. Någon avsevärd höjning å prenumerationspriset ansågs oförelämplig och troddes medföra färre prenumeranter än hittills. Till föreningens sekreterare fru J. Olsson, som avflyttar till Falun, frambar ordföranden föreningens tack för allt arbete hon nedlagt för densamma och överlämnades från föreningen ett silverfat med inskription. Därefter upplästes det av d:r G. Petrini författade rösträttspeket "Den planetariska utredningen", vilket mottogs med stort intresse icke minst med anledning av att d:r G. Petrini har varit Växjöföreningens ordf. under flera år.

Örebro F. K. P. R. anordnade under februari månad å Risbergska skolan en upplysningskurs omfattande 7 föredrag. Början gjordes av statens fattigvårdsinspektör G. H. von Koch, som talade över ämnet: Vad den nya fattigvårdslagen kräver av samhället och individen. De övriga föredragen i serien voro: Kommunala rättigheter och skyldigheter, av folkskollärare J. Gralén samt Landstingets betydelse och uppgifter av samme föreläsare. Kvinnornas ansvar inför de nya rättigheterna, av fru Ester Åkesson-Beskow, Socialdemokratiens principer och mål, av redaktör H. Åkerberg. Det moderata partiet, av ryttmästare H. Hegardt samt De frisinnade idéerna, av postexpeditör E. Broström. Alla föredragen ha varit livligt uppmärksammade och talrikt besökta, och intresset för dem bådade gott för kvinnornas deltagande i de kommande valen.

Den 11 mars hade föreningen ett mycket väl besökt möte å Strandrestaurangen, där fröken Anna Fridman höll ett instruktivt föredrag om Kvinnornas medborgarskap. Föreningen beslöt att arbeta för firandet av Mors dag.

Riks 25 50

Allm. 62 96

La fleupiste
Kgl. Hofblomsterhandel
Malmtorgsgatan 6, Stockholm

Kvinnliga stadsfullmäktige.

(Fortsättning från föregående nr.)

Borås.

Skolföreståndarinnan fröken *Signe Cederquist*, fru *Therese Elfman*, de moderata; med. licentiaten fröken *Elin Odencrants*, de frisinnade; fru *Anna Carlqvist*, barnmorskan fröken *Alma Jungner*, arbetarepartiet.

Halmstad.

Lärarinnan *Ellen von Sydow*, postexpeditören *Karin Lundberg*, folkskollärarinnan *Anna Ljungberg*, de två senare tilhörande F. K. P. R., de moderata; småskollärarinnan *Ida Nilsson*, de frisinnade; skoarbeterskan *Emilia Johansson*, fröken *Amy Bengtsson*, fru *Anna Rex*, arbetarepartiet.

Kalmar.

Fru *Hilma Runbäck*, ordf. i F. K. P. R., omvald, fru *Ellen Kling*, nyvald, de moderata; fru *Gerda Johansson*, nyvald, de frisinnade; fru *Hillevi Sandstedt*, nyvald, arbetarepartiet.

Karlstad.

Skolföreståndarinnan fröken *Anna Danielsson*, omvald, fru *Gertrud Wikström*, nyvald, de moderata; fru *Gerda Hellberg*, ordf. i F. K. P. R., omvald, de frisinnade; fru *Alma Norsell*, nyvald, skrädderisömmerskan fröken *Sofia Elovsson*, nyvald, fru *Hulda Andersson-Flod*, nyvald, arbetarepartiet.

Kristinehamn.

Föreståndarinnan *Ellen Norelius*, de moderata; fröken *Anna Hult*, de frisinnade.

Linköping.

Lärarinnan fröken *Jenny Wallerstedt*, ordf. i F. K. P. R., nyvald, fröken *Sigrid Örn*, nyvald, fru *Headvig Torell*, nyvald, fröken *Sigrid Tersmeden*, nyvald, de moderata; fru *Eva Hanzén*, omvald, de frisinnade; fru *Hulda Nyman*, nyvald, fru *Tilly Borg*, nyvald, arbetarepartiet.

Norrköping.

Fröken *Anna Karlson*, omvald, fröken *Emelie Andersson*, nyvald, allmänna valmansförbundet; fröken *Ellen Moberg*, nyvald, fröken *Ruth Dahl*, demokratiska medborgarförbundet; fru *Ellen Cederstrand*, nyvald, fru *Hilma Öhman*, nyvald, fru *Alma Hillerström*, nyvald, fru *Mimmi Gyllander*, nyvald, arbetarepartiet.

Sundsvall.

Fröken *Elin Nilsson* tillika vald till ordförande i stadsfullmäktiges valutskott.

Söderköping.

Föreståndarinnan fröken *Julia Möller*, fru *Anna Andersson*, telegrafkommisarien fru *Bea Valgren*, en för vardera av de tre partierna.